

РЕЦЕНЗИЯ ПО КОНКУРС ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ В НБУ

От доцент доктор Елена Борисова Тарашева, Нов български университет, доцент по 2.1. Филология (Анализ на дискурса - медии) за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Германски езици“ (английски език), с кандидат Мариана Славева Гоцева, фн № 81822, магистър по английска филология от СУ и ЮЗУ и приложна лингвистика от университета Бъркбек в Лондон, Англия, понастоящем - асистент в Югозападния университет в Благоевград.

Кандидатката е предала дисертация със заглавие РОЛЯТА НА НЯКОИ КОНТЕКСТУАЛНИ ФАКТОРИ ПРИ УСВОЯВАНЕТО НА ИМПЛИЦИТНИ И ЕКСПЛИЦИТНИ ЗНАНИЯ И ОВЛАДЯВАНЕТО НА АНГЛИЙСКИ КАТО ВТОРИ ИЛИ ЧУЖД ЕЗИК (оригинално заглавие на английски език THE IMPACT OF CERTAIN CONTEXTUAL FACTORS ON ADULT LEARNERS' ATTAINMENT IN IMPLICIT, EXPLICIT KNOWLEDGE AND PROFICIENCY IN ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE). Текстът е на 135 страници, с 6 приложения.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Разгледаният проблем е кои фактори дават отражение върху усвояването на чужд език, английски. Разгледани са факторите:

- начална възраст при обучение по английски език;
- продължителност на обучението;
- продължителност на учебния престой в англо-говоряща страна;
- учебни форми;
- майчин език на учещите;
- статут на английския в съответната страна – официален или чужд.

Доколкото нито един от факторите не подлежи на съзнателен контрол от учещите и техните преподаватели, изследването на влиянието, което всеки от избраните фактори упражнява върху усвояването на чужд език, има чисто академична стойност. Този въпрос е разглеждан многократно, значителна част от влиятелните изследвания са цитирани в дисертацията, така че приносът е към една популярна тематика в рамките на направлението Изучаване на (чужди) езици (Second Language Acquisition).

Дисертацията прави също подробен преглед на съвременните теории за езикоусвояването, както и на популярни методи за обучение по чужди езици, използвани широко през последното десетилетие. Връзката на този литературен преглед с проведения експеримент не е експлицирана, но същностната ценност

на работата аз виждам именно в този добре информиран избор на източници, отлично предадено и прегледно обобщено съдържание. От него всеки читател може да научи за съвременното състояние на знанието за това как се учат чужди езици и какви процеси участват в ученето. Като една от бързо развиващите се научни области, изследването на изучаването на чужди езици е изключително актуално и необходимо, предвид поставената от ЕС задача за усвояване на поне два езика, различни от майчиния.

Така че темата е дисертабилна, научният проблем, представен с работата е значим и работата дава всички обещания да е стойностна и приносна.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Целите на докторантка са декларирани като резултат от експериментално изследване на факторите, които влияят върху усвояването на чужд език, в частност - английски. Те предполагат отчитане на влиянието на изброените фактори върху езикоусвояването, измерено с набор от тестове, заимствани от други изследвания. Доколкото тестовете са разработени и използвани в няколко работи на утвърдени учени, допускането, че те работят и показват силата на даден фактор има своите основания. Въпреки това, разбирането на теоретичния апарат на изследването за докторския труд трябва да стане без отправка към други научни трудове, със собствено формулиран апарат. Затова читателят очаква дисертацията да обясни защо резултатите от няколко теста върху 108 учещи английски трябва да убедят, че даден фактор има значимо влияние върху езикоусвояването. Отправката към други изследвания и цифровите данни за достоверност не правят това.

Целите са ясно формулирани, вероятно разбираеми при позоваване на цитираните изследвания. Данни за верификация също изобилстват в изследването. Не става ясно какъв е смисълът на цифровите данни, произведени от използвания статистически продукт. Липсата на теоретична постановка – кои цифрови данни биха показали наличие/отсъствие на имплицитна/експлицитно усвоено знание у популацията на изследването пречи на ясното тълкуване на експерименталната част на изследването. Така литературният преглед на методи за чуждоезиково обучение и теории за езико-усвояване подменят изясняването на истинската теоретична постановка на изследването.

Ако изследването цели да докаже, че теорията за социализацията има по-голяма валидност от социокултурната теория за чуждоезиковото усвояване, например, данните от популацията за изследването едва ли могат да имат такава валидност поради своята ограничена специфичност. На докторско ниво не може да се очаква такава всеобхватност на изводите. Така липсата на експлицитна връзка между литературния обзор и експерименталното изследване оставя работата без теоретичен апарат и разкъсва дисертацията на две доста откъснати една от друга части.

Въпреки тези слабости обаче, обобщаването на съвременните теории за усвояване на чужд език и стремежът за коректно събиране и интерпретиране на

статистически данни дават основание да се мисли, че докторантката има нагласа за научни изследвания, запозната е със съвременни изследвания по темата и е в състояние да формулира собствена научна теза.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Познаването на състоянието на теориите за чуждоезиковото усвояване е силната страна на дисертационния труд. В България обикновено се позоваваме на теорията за езиковия монитор на Крашен (1982)¹. Докторантката я представя с убедителност, но и от критична дистанция – каквато препоръчва самият Крашен в по-късните си работи, цитирани от докторантката. Това отношение е позитивно развитие в българската практика. Освен тази теория, съществуват доста различни постановки по въпроса и дисертацията излага теоретичните основания, както и практическото им приложение. Приветствам това отношение и се надявам литературният преглед да се публикува, за да могат повече колеги да прочетат за съвременното развитие по темата за усвояването на език, както и да се стимулират към критично отношение към всяка една теория.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Авторефератът отчита, че за целите на проучването са проучени 205 източника на английски език и 2 на български език: 100 книги, 69 статии и 38 глави от книги.

Трудът отговаря на условията за цитиране на източниците. Личи, че докторантката е запозната с текстовете в оригинал, което и дава основание да прави критичен преглед. Проблемът на работата настъпва в българоезичното представяне на текста в автореферата, където термините на български звучат странно, а някои са неразбираеми без отправка към английския оригинал. Такива са „задачи повишаващи осъзнаването“ (awareness raising tasks), „език на инструкциите“ (the language of instruction), „изходен език“ (source language) и т.н. Вината за това, разбира се, не принадлежи на докторантката. Все пак трябва да се каже, че преносът от английски не води до естествен и разбираем език, а това е проблем на всяко изследване.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Теоретичният модел на експерименталното изследване е добре обоснован и разработен в текстовете на авторите, от които е заимстван. На втори план – или първи по място в работата – стои литературният преглед, който не обосновава кои данни от експерименталното изследване ще доведат до съответни заключения, нито защо тестовете ще експлицират данни в полза на една или друга теория за езикоусвояването. Работните хипотези също са формулирани без отправка към експеримента. Съвързането на обзора и експеримента в една работа е слабост на начинаещ автор, която е могло да се предотврати от научния ръководител. На практика, паралелно текат две изследвания – на теории за

---

¹ Krashen, S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. First printed edition 1982 by Pergamon Press Inc.

усвояването на език и на измерване на отражението на контекстуални фактори върху усвояването на език. Литературният преглед е убедителен и приносен, а експериментът оставя неизяснени моменти.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Идеята за търсене на ефекта от въздействието на различни теории и методи за чуждоезиково обучение е продуктивна и в крак с изследванията в публичното пространство. Осъзнаването на необходимостта от статистическа верификация на данни от емпирични изследвания е приносен момент в работата на докторантката. Неосъзната остава необходимостта от изграждане на собствен теоретичен модел, в който дадени статистически данни водят до определени изводи. Но предвид сравнително ниската степен на научното звание, този факт не снижава ценността на изследването.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Всяко изследване в областта на езикоусвояването изисква правилно използване и отлично познаване на статистически данни, както и на продукти за произвеждането им. Докторантката демонстрира познание, макар то да е резултат от репликиране на чуждо изследване. Работата с различен тип учещи английски език, в малко позната за нас среда също е предимство на дисертацията. Излизането от рамките на страната и типичния профил на изучаващия английски език у нас разширява разбирането за усвояването на чужд език изобщо. Позитивен принос е разглеждането на методики и теории за езикоусвояването, които са непознати у нас и се различават от широко-прилаганите. Отлична нагласа се демонстрира с факта, че теориите за езикоусвояване и съответните методи излизат вън от приетото у нас и разчупват „комуникативния подход“. Такава постановка е много необходима в непрестанно развиващата се среда, но засега не се наблюдава в страната.

Описание на приносите:

1. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

Докторантката проверява експлицитно и имплицитно наученото от 108 изучаващи английски език в курсове по академичен английски в английски университет чрез набор от тестове. Чрез демографски въпросник отчита произхода и майчиния език на учещите, предпочитаните от тях методи за езикоусвояване, началната възраст на изучаване на английски език и др. Чрез съотнасяне на данните се надява да открие влиянието на факторите начална възраст на учене, статута на английския в родната страна, дължината на престоя, произхода на идентифицирането на грешки в езика върху езиковата компетентност и наличието на експлицитно и имплицитно знание. Така се прави заключението, че хората, за които английският е чужд език дават най-високи резултати при теста за езикова компетентност, както и при другите езикови тестове. Началото на езиковото обучение, според докторантката е пренебрежим фактор в рамките на държавни изисквания. Престоят в страна, където

изучаваният език се говори като роден дава положителен ефект върху изучаването. Този фактор интерферира с отсъствието на роден език при обучението, който се отбелязва в рамките на изследването. Съществуват други изследвания, които демонстрират културния шок от пребиваването в не-родни обстоятелства като пречка в езикоусвояването, например Шуман (1998)², наред с много други. Въпреки това, по-добрите резултати на тестовете карат докторантката да препоръчва престой – колкото е възможно по-дълъг – за високи резултати при изучаването на чужд език. С това се доказва спецификата на всяка изследвана популация.

2. Описание на приносите на кандидата и класифицирането им.

а) Дисертационният труд показва, че кандидатът притежава задълбочени знания по теориите за езикоусвояване, както и способности за самостоятелни научни изследвания на ефекта от различни фактори на езикоусвояване. Позитивен принос дава критичният преглед на теории за усвояването на езици, както и обвързването им с конкретни методики. Предаването на български в тази част страда от известна еkleктика в ползването на термини – анализът на грешките е теория за езикоусвояване, а не метод на обучение. Но тези слабости принадлежат на родната теория за ученето на чужди езици и свързаната с това терминология, която на български се отклонява съществено от международно приетите норми. Докторантката показва стремеж да изгради мост между двете и това усилие трябва да бъде насърчено и възнаградено.

В обучението по чужди езици дълго време се изгражда ореол на недосегаемост на теорията на Стивън Крашен, че граматическите познания са един допълнителен, факултативен механизъм, който може да се изгради на по-късен етап, а при проблеми – да се пропусне изцяло. Докторантката подлага това убеждение на критичен анализ и непредубедеността и, както и възможността да произведе аргументи в обратната посока заслужават висока оценка и насърчение към аналитичността в отношението.

б) Дисертационният труд съдържа обобщения относно теориите за езикоусвояване, които са компетентни, добре информирани и коректно изложени, с нужната критичност и желание за емпирична верификация. Докторантката се опитва да предложи решения на проблема за обучение по английски език, който е изключително актуален, както в НБУ, така и в България, страна с рядък език и не особено голям принос към теорията. Предложенията за по-продължителен престой в страни, където се говори английски език едва ли представляват оригинален принос в науката. Но е похвално, че докторантката се е опитала да приведе доказателствен материал, набран чрез статистически средства.

3. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите.

Дисертацията представя експериментално изследване, което прилага вече използвани от други изследователи тестове за оценка на отражението на изследваните контекстуални фактори върху знанието на езика от учещите.

---

² Schumann, J. (1978). Social and psychological factors in second language acquisition. *Understanding second and foreign language learning*, 163, 78.

Доколкото работата е за присъждане на образователна степен „доктор“, вероятно използването на апробирани от по-опитни автори методологии е допустимо и препоръчително. Описанието на теоретичната рамка на изследването – защо едни статистически данни доказват наличие или отсъствие на имплицитно/експлицитно знание – би имало дисциплиниращ ефект върху докторанта, с оглед на бъдещи изследвания и трудове за присъждане на високи научни степени и звания.

Приветствам отличната инфомираност при подбора на литература по въпроса за езикоусвояването, както и аналитичния подход при представянето. Това смятам за достатъчен принос за присъждането на научна степен Доктор. Достойно за уважение е и осъзнаването на огромната значимост на софтуеърните продукти за статистически анализ. Нужна е по-сериозна мотивация при използване на данните, но това е умение, което се развива във времето.

4. Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът, за разлика от дисертацията, е написан на български език. Преносът на терминологията е затруднен от разнобоя в българската литература по въпроса. Липсва стандартизиран превод на основни понятия от сферата на езикоусвояването, но това е проблем на средата, а не на докторантката. Структурата отправя доста често към дисертацията – което смятам за неправилно, тъй като авторефератът трябва да се чете самостоятелно. Обичайната структура за един дисертационен труд е 1:3 в полза на експерименталните данни и обсъждането им. Авторефератът, както и самият труд дават превес на прегледа на литературата. Причината за този дисбаланс е неправилната структура на работата – експерименталното изследване трябва да даде преглед на литературата, която осветлява теоретичния апарат на конкретното изследване, а не въпроса по принцип. Дисертацията на докторантката на практика съчетава в едно преглед на литературата за езикоусвояване и експеримент за приноса на избрани от нея фактори. Докато прегледът е отличен, експериментът страда от адекватно изясняване на теоретичния механизъм, обяснение за избора на тестове, които са подбрани от няколко различни изследвания и прозрачно тълкуване на различните данни от експеримента.

Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

1. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани. Авторефератът показва 4 публикации по темата. Те са в издания на НБУ, ЮЗУ, ПУ и българската асоциация на преподавателите по английски език.
2. Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др. Авторката е представена на платформата Research Gate, където е предоставила публикациите си по тази и други теми. Нейният RG индекс е 2.17, което е добра стойност за начинаещ автор, който предпочита да публикува в своята страна. Няма данни за цитирания.

Мнения, препоръки и бележки.

Авторката е в началото на научната си кариера, поради което си поставя много и разнородни цели в рамките на едно изследване, което по дефиниция трябва да демонстрира добра ориентация в научната област и готовност за интерпретация на експериментални данни. Амбицията е довела до създаване на две работи, всяка от които би била ценна и би показала овладяване на важни умения.

Заключение

Оценката за работата на докторантката е положителна. Усилието е било двойно, резултатите са довели до два научни продукта – литературен обзор и експериментално изследване. Ако работата беше разграничена, щяха да бъдат преодолени описаните липси във всяка от насоките на труда. Този тип свръх-амбициозни цели и липса на фокус в работата е характерен за ранния етап на научни разработки. Препоръчвам висока оценка за дисертацията.

Дата 10.07.2017

Подпис: Е.Т.